

Opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost

Eindrapport

Agnes van den Andel, DSP-groep
Joan Windzak, Educulture

Opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuid-oost

Eindrapport

Amsterdam, 9 mei 2007

Agnes van den Andel, DSP-groep
Joan Windzak, Educulture

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Recente ontwikkelingen	5
2.1	Vijf gemeentelijke functies	5
2.2	Operatie Jong	5
2.3	Evaluatie wet op de jeugdzorg	5
2.4	Kinderen eerst: het Amsterdamse jeugdbeleid	6
3	Stand van zaken	8
3.1	Vraag en behoefte opvoedondersteuning	8
3.2	Aanbod opvoedondersteuning in Zuidoost	8
3.3	Samenwerking en netwerken	13
3.4	Opgroeiondersteuning	13
4	Analyse	14
4.1	Analyse van de vraag	14
4.2	Analyse van het aanbod	14
4.3	De gemeentelijke functies	14
4.4	Samenwerking en netwerken	16
4.5	Extra aandacht voor bijzondere groepen?	16
4.6	Opgroeiondersteuning	17
4.7	Conclusie: belangrijkste knelpunten op een rij	17
5	Advies	20
5.1	Advies pilot met betrekking tot doel, doelgroepen en aanbod	20
5.2	Organisatie, opzet en methodiek	21
5.3	Samenwerking	21
5.4	Locaties	22
5.5	Tot slot	23
	Bijlagen	24
Bijlage 1	Definities opvoed- en opgroei-ondersteuning	25

1 Inleiding

Begin januari 2007 is in opdracht van stadsdeel Amsterdam Zuidoost gestart met de quick scan opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost. De daarbij behorende opdracht luidt:

“Maak met behulp van een quick scan een inventarisatie van alle programma’s en activiteiten die ouders opvoedondersteuning in Amsterdam Zuidoost bieden. Onderzoek daarbij ook de behoefte van de ouders van kinderen van 0-18 jaar aan vrij toegankelijke laagdrempelige opvoedondersteuning uitgesplitst naar de leeftijden 0-6¹, 7-12 en 13-18 jaar. Geef aan waar vraag en aanbod niet met elkaar in evenwicht zijn en welke vormen van opvoedondersteuning aansluiten bij verschillende deelgroepen binnen de bevolking van Amsterdam Zuidoost. Deze is etnisch cultureel, sociaal-economisch en qua opleidingsniveau zeer divers.”

Op basis van een selectie van het stadsdeel zijn de belangrijkste instellingen, die zich bezighouden met opvoed- en opgroeiondersteuning, geselecteerd voor de interviews. De interviews richtten zich op de wijze waarop de vijf gemeentelijke functies² zijn ingericht, de vraag en behoefte van ouders en kinderen (tot 18 jaar), het aanbod van de instellingen en de organisatie van het veld van opvoed- en opgroeiondersteuning.

Naast de reguliere instellingen zoals GGD en thuiszorg, is ook een aantal zelforganisaties geïnterviewd. De interviews geven een globaal beeld van de situatie in Amsterdam Zuidoost. De inventarisatie geeft geen compleet beeld van het aanbod en de wijze waarop het aanbod is georganiseerd, omdat het om een quick scan gaat.

Bovendien is de analyse van de vraag gebaseerd op de interviews met de aanbieders en niet met de doelgroep (kinderen, jongeren en hun ouders). Tijdens de workshop van 22 februari 2007 konden vertegenwoordigers van de geïnterviewde instellingen hun reacties op de bevindingen - voortkomend uit de interviews - geven.

In deze notitie treft u een analyse van de bevindingen, die tot stand is gekomen met behulp van de quick scan. Resumerend bestaat de quick scan uit de volgende onderdelen:

- Startgesprek opdrachtgever
- Bronnenanalyse
- Interviews met reguliere instellingen
- Interviews met zelforganisaties
- Analyse
- Workshop (27 februari 2007) met alle geïnterviewden
- Eindanalyse en overleg met opdrachtgever.

Op basis van deze analyse is een advies met betrekking tot de invulling van de pilot opvoed- en opgroeiondersteuning, geformuleerd.

In het eerste hoofdstuk van dit rapport, worden eerst relevante recente ontwikkelingen betreffende opvoed- en opgroeiondersteuning beschreven.

In het tweede hoofdstuk wordt de stand van zaken beschreven als het gaat om opvoedondersteuning in Amsterdam Zuidoost en wel op het gebied van vraag, aanbod en samenwerking.

Noot 1 In het startgesprek d.d. 5 december jl. is afgesproken om de quick scan te richten op kinderen vanaf 6 jaar, omdat de jongere leeftijd aan de orde komt bij het onderzoek consultatiebureaus.

Noot 2 De vijf gemeentelijke functies zijn: informatie & advies, signalering en beoordeling, toeleiding, licht pedagogische hulp en coördinatie van zorg. Deze laatste functie wordt niet meegenomen in het onderzoek.

Het derde hoofdstuk is een analyse van de stand van zaken gebaseerd op de indeling van de gemeentelijke functies.

Het laatste hoofdstuk, ten slotte, is een advies voor het stadsdeel met betrekking tot de versterking van opvoed- en opgroeiondersteuning in Amsterdam Zuidoost. Dit advies is bedoeld als inhoudelijke input voor de pilot opvoed- en opgroeiondersteuning. De resultaten met betrekking tot opgroeiondersteuning worden in de hoofdstukken telkens in een aparte paragraaf beschreven.

2 Recente ontwikkelingen

2.1 Vijf gemeentelijke functies

Het ministerie van VWS heeft eind 2004 een publicatie uitgebracht over opvoed- en opgroeiondersteuning³. Deze publicatie bevat een toelichting op de vijf functies van het jeugdbeleid, die zijn ontwikkeld door een landelijke werkgroep en bestuurlijk zijn vastgesteld door het rijk, de VNG en het IPO. Het gaat om de functies informatie- en advies, signalering, doorverwijzing/toeleiding, licht pedagogische hulp en coördinatie van zorg. De vijf functies zijn bedoeld als kapstok om het lokale hulpaanbod voor jeugdigen – aansluitend op de jeugdzorg – aan op te hangen. Met een functie wordt bedoeld: "een cluster onderling samenhangende activiteiten op het gebied van opvoed- en opgroeiondersteuning die een nader omschreven doel dienen."

Deze functies zijn inmiddels opgenomen in de memorie van toelichting van de Wet op de Maatschappelijke ondersteuning, een wet die de welzijnswet vervangt.

2.2 Operatie Jong

Operatie Jong is een samenwerkingsverband van de ministeries van VWS, OCW, Justitie, SZW en BZK en heeft tot doel het streven naar een sterker en resultaatgericht jeugdbeleid zowel op landelijk als op decentraal niveau. Operatie Jong werd aangejaagd door de commissaris jeugd- en jongerenbeleid Steven van Eijck, die als taak had om knelpunten binnen het jeugdbeleid te inventariseren en een voorstel uit te brengen voor een nieuwe manier van aansturen. Dit heeft geresulteerd in vier sturingsadviezen⁴. Een zeer belangrijk aspect van deze sturingsadviezen is de vorming van een centrum voor jeugd en gezin op lokaal niveau.

Binnen een dergelijk centrum worden in de visie van Operatie Jong taken op het gebied van opvoeding, preventieve gezondheidszorg en bescherming gebundeld. Het gaat om een laagdrempelig, eerstelijns centrum waar ouders en jeugdigen terecht kunnen en waar onder meer taken als opvoedingsondersteuning, jeugdgezondheidszorg, licht ambulante hulp en functies op het gebied van advies en melding kindermishandeling worden aangeboden.

Landelijk wordt geen blauwdruk gegeven voor het centrum, lokaal maatwerk staat voorop. In dit kader heeft stadsdeel Amsterdam Zuidoost aangegeven uiteindelijk toe te willen werken naar een variant van het centrum voor jeugd en gezin.

2.3 Evaluatie wet op de jeugdzorg

Recent is door Bestuur en Management Consultants (BMC) een eerste evaluatie van de wet op de Jeugdzorg⁵ uitgevoerd.

Noot 3 Opvoed- en opgroeiondersteuning. De rol van de gemeente in het licht van de Wet op de jeugdzorg. November 2004.

Noot 4 Sturingsadvies 1: Koersen op het kind, april 2006. Sturingsadvies 2: Kompas voor het nieuwe kabinet, oktober 2006. Sturingsadvies 2a: Diversiteit in het jeugdbeleid, december 2006. Sturingsadvies 4: Groeistuipe in het speciaal onderwijs, januari 2007.

Noot 5 De wet op de jeugdzorg is per 1 januari 2005 ingevoerd.

Ondanks het feit dat de evaluatie kort (een jaar) na de invoering van de wet heeft plaatsgevonden, is een goed beeld verkregen van de werking van de Wet op de jeugdzorg in de praktijk.

De evaluatie richt zich voornamelijk op de sturing in de jeugdzorg en de afstemming met het lokale preventieve jeugdbeleid.

De gesignaleerde knelpunten hebben met name betrekking op het functioneren van de werkwijzen en de doelmatigheid in de praktijk. Belangrijke verbeterpunten betreffen de wacht- en doorlooptijden, het zicht op effectieve methoden, de kwaliteit van de sturingsinformatie, de coördinatie van zorg aan multiprobleem gezinnen en de mate van professionalisering van de sector. Naar het oordeel van de onderzoekers is de primaire oorzaak van deze knelpunten niet direct in de wet gelegen. De onderzoekers adviseren wel nader onderzoek en besluitvorming met betrekking tot de positionering van de licht verstandelijk gehandicaptenzorg. Op hoofdlijnen vinden de onderzoekers het systeem van de Wet op de jeugdzorg geschikt om de met de wet beoogde doelen te realiseren. De onderzoekers zien een stelselwijziging dan ook niet als oplossing voor de knelpunten. Het spreekt voor zich dat de knelpunten wel opgelost moeten worden om de effecten die met de wet zijn beoogd te kunnen bereiken.

2.4 Kinderen eerst: het Amsterdamse jeugdbeleid

Onder jeugdbeleid verstaat men naast het beleid voor moeilijke kinderen en jongeren, ook alle mogelijke condities die ervoor zorgen dat kinderen gezond en evenwichtig opgroeien (preventie van groei- en ontwikkelingsstoornissen).

Het college van B&W in Amsterdam richt zich in de komende jaren (programma-akkoord Kinderen Eerst 2006-2010⁶) voor wat betreft het jeugdbeleid, met name op:

- Preventieve maatregelen
- Ouder Kind Centra (OKC)
- Jeugdzorg

De structurele middelen in het programmakkoord van Amsterdam maken het mogelijk de opvoed- en opgroeiondersteuning (informatie, signalering, toeleiding naar zorg, licht pedagogische hulp en coördinatie van zorg) in een permanente lijn voor kinderen tussen 0 en 12 jaar vorm te geven. Dit zijn de vijf functies zoals die in de WMO staan onder het prestatiegebied: 'op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden'.

In het bestuursakkoord 2006-2010 worden afspraken gemaakt over de invulling van deze functies. De ambities in het bestuursakkoord zijn gericht op een zodanige vormgeving van het preventieve aanbod dat de kinderen en jongeren die extra aandacht nodig hebben adequaat worden toegeleid naar passende zorg. Een goed functioneren en een verdere ontwikkeling van de OKC's in de stadsdelen zijn hierbij een belangrijke voorwaarde.

Tegelijk krijgt de competentie- en talentontwikkeling van de jeugd een nieuwe impuls. Deels via het programma Jong Amsterdam⁷ in de ontwikkeling van de

Noot 6 Uit: Opgroeien en opvoeden in Amsterdam; Programma-akkoord onderdeel Kinderen Eerst (2006 -2010).

Noot 7 Het plan Jong Amsterdam biedt de vertaalslag voor een samenhangend onderwijs- en jeugdbeleid en richt zich op de ontplooiing en talentontwikkeling van jongeren. Amsterdam wil dat alle kinderen en jongeren kennis en vaardigheden ontwikkelen om deel te nemen aan werk, cultuur en ontspanning, zelfstandig en met verantwoordelijkheidsgevoel een constructieve rol in de multiculturele samenleving te vervullen en bij te dragen aan de economische voorspoed van de stad.

brede school, deels via vernieuwingen en versterkingen van activiteiten op het snijvlak van kunst en cultuur en sport⁸.

Het bestuurakkoord 'Kinderen Eerst' 2006-2010 kent vijf programma's⁹:

- 1 Het eerste programma is gericht op de ontwikkeling en implementatie van een referentiemodel voor het preventieve jeugdbeleid, oftewel opvoed- en opgroei-ondersteuning. Het betreft de eerder genoemde 5 WMO functies. Versterking van het VTO-team (vroegtijdige onderkenning van ernstige stoornissen) maakt hier onderdeel van uit, evenals de implementatie van methoden voor signalering en opvoedondersteuning.
- 2 Het tweede programma betreft verbetering van de afstemming tussen de zorg voor volwassenen en zorg voor kinderen en verbetering van de coördinatie van zorg in multiprobleem gezinnen.
- 3 Het derde programma heeft betrekking op talentontwikkeling en vrije tijd. Het gaat hier om een integrale, positieve en opbouwende benadering van alle kinderen en jongeren. Dit impliceert mogelijk vernieuwing op diverse beleids-terreinen vanuit een gedeelde visie op ontwikkeling en ontplooiing van kinderen en jongeren.
- 4 Het vierde programma heeft tot doel beter en eenduidiger te kunnen signaleren en hulp te bieden door verbetering van (de afstemming van) de informatiesystemen die binnen de verschillende organisaties worden gebruikt.
- 5 Programma vijf kan als onderlegger worden beschouwd voor de eerste drie programma's. Het gaat om het expliciet formuleren van een visie op (competentie)ontwikkeling en opvoeding van het kind. Diverse modellen, programma's en ervaringen kunnen dienen als inspiratie en input hiervoor. Ook wordt het debat aangegaan met (professionele) opvoeders over de normen en waarden rond opvoeden om meer te weten te komen over de verscheidenheid aan opvattingen van ouders.

Noot 8 Bij preventieve maatregelen gaat het vaak om vrijetijdsvoorzieningen voor kinderen en jongeren. Hierbij gaat het bovendien om het verkennen van competenties, zowel impliciet als expliciet, o.a. middels sport, kunst en cultuur.

Noot 9 De programma's zijn geformuleerd in de wetenschap dat er in Amsterdam al vele goedlopende projecten en zinvolle initiatieven op het gebied van preventief jeugdbeleid bestaan. De vijf programma's zijn erop gericht de samenhang en homogeniteit in de verschillende activiteiten te vergroten en daarmee het jeugdbeleid te versterken.

3 Stand van zaken

3.1 Vraag en behoefte opvoedondersteuning

Bij opvoedondersteuning gaat het erom dat een vraag of behoefte die vanuit de ouders of opvoeders geformuleerd is. Met andere woorden: wat hebben ouders nodig om ervoor te zorgen dat zij de (eind)verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen op zich kunnen nemen. Hierbij gaat het vaak om een versterking van hun zelfvertrouwen, een versterking van hun pedagogische of communicatieve competenties, een eventuele verandering van hun attitudes en het nemen van (eind)verantwoordelijkheden en het versterken of (re)activeren van sociale steun of sociale netwerken waarin zij kunnen participeren.

Bij opgroeiondersteuning gaat het om een hulpvraag of behoefte die vanuit het kind geformuleerd is.

Wat hebben kinderen en jongeren nodig als het gaat om het nemen van de verantwoordelijkheid voor het eigen handelen en de consequenties van dat handelen.

Bij jongeren en kinderen gaat het meestal om versterking van hun zelfvertrouwen, hun weerbaarheid of hun zelfbeeld, een versterking van hun competenties (zoals communicatie, zelfregulatie, participatie in groepen), veranderingen in houding en het (leren) nemen van hun (eigen) verantwoordelijkheid.

De vraag en behoefte aan opvoed- en opgroeiondersteuning is door middel van interviews in kaart gebracht via de vertegenwoordigers van de instellingen die actief zijn binnen het preventieve jeugdbeleid.

Zeker waar het gaat om inhoudelijke ondersteuning wordt door de instellingen van de aanbodkant uitgegaan. Eén van de geïnterviewden zei bijvoorbeeld: *“Wij bereiken een hoog percentage ouders en kinderen per jaar, we gaan er dus vanuit dat we voorzien in een behoefte.”*

Volgens de geïnterviewden hebben ouders en kinderen in het algemeen behoefte aan steun en hulp als het gaat om:

- alledaagse vragen rond opvoeding
- opvoedingsspanning
- pedagogische hulp
- crisisgevallen

De steun en hulp moeten echter wel aan een aantal voorwaarden voldoen willen zij effectief en efficiënt zijn. Ouders hebben behoefte aan hulpverlening die snel, toegankelijk (laagdrempelig) en overzichtelijk is.

3.2 Aanbod opvoedondersteuning in Zuidoost

In deze paragraaf geven we een overzicht van het aanbod opvoed- en opgroeiondersteuning van de instellingen van de geïnterviewden. In het vierde hoofdstuk wordt aangegeven wat de bevindingen zijn met betrekking tot dat aanbod. In het bijlagenboek hebben wij, indien beschikbaar werd gesteld door de instellingen, een overzicht gegeven van het aanbod.

Jeugdgezondheidszorg

Amsterdam Thuiszorg

Amsterdam Thuiszorg biedt basiszorg aan kinderen van 0-4 jaar. Amsterdam Thuiszorg en GGD vullen elkaar hierin aan. Regelmatig overleg moet ervoor zorgen dat dit basisaanbod zo compleet mogelijk wordt. Naast dit aanbod biedt de Thuiszorg in samenwerking met Swazoom een pilot groepsconsultatie.

Tevens hebben zij twee groepsconsultatiebureaus. Verder verzorgt Amsterdam Thuiszorg nog de cursus Opvoeden zo!

GGD

Sinds een jaar is de GGD partner in het ouder kind centrum (OKC). De GGD heeft twee consultatiebureaus in Zuidoost en twee locaties waarin een schoolgezondheidsdienst gevestigd is. De schoolgezondheidsdienst geeft niet geïndiceerde ambulante hulp tot aan jongeren tot 18 jaar. In het OKC is er naast het consultatiebureau een opvoedingspreekuur en is er een peuterinloop (Swazoom). Daarnaast biedt de GGD in samenwerking met Swazoom voorlichting in eigen taal en cultuur voor een groep Ghanese moeders, en coördineert de GGD het vangnet jeugd12+.

Geïndiceerde zorg

Altra

Altra is een instelling voor jeugdzorg en speciaal onderwijs en heeft verschillende locaties in Amsterdam zuidoost. Wat betreft de jeugdzorg heeft Altra een uitgebreid aanbod voor kinderen van 0 tot 18 jaar. Het gaat dan voornamelijk om hulp op indicatie.

Altra heeft o.a. een aanbod voor: 0 tot 4 jaar, 4 tot 6 jaar, 6 tot 12 jaar, crisis 0 tot 6 jaar, Boppi voor 12 tot 18 jaar, jonge moeders, ambulante en residentiële hulp aan jonge moeders en hun kind(eren). Tevens beschikt Altra over een gezinshuis en residentiële leefgroep voor crisisopvang in Huntum.

Daarnaast biedt Altra met name via scholen vrijwillige hulpverlening zoals Switch, Stop en Schoolmaatschappelijk werk (op 20 basisscholen in Amsterdam Zuidoost).

Bureau Jeugdzorg Amsterdam (BJAA)

BJAA heeft de taak om te indiceren en door te verwijzen. Aanbod in het voorveld (gemeentelijk jeugdbeleid) behoort niet tot de taken van BJAA, desondanks hebben zij hiervoor wel een aanbod. Dit aanbod wordt ontwikkeld door BJAA SO&T. De ambitie van SO&T is om meer preventieve programma's te ontwikkelen. Vooralsnog wordt het bestaande (stedelijke) aanbod niet ingekocht door Amsterdam Zuidoost. In het voorveld (voor de indicatiestelling) is BJAA actief in de screening voor indicatie. Dit betekent dat BJAA ook functioneert in een aantal netwerken, bijvoorbeeld op scholen en in het netwerk 12+.

Spirit

Voor indicering biedt Spirit Nieuwe Perspectieven Preventief (NPP) en lokale trajectbegeleiding.'

Nieuwe Perspectieven Preventief (NPP) is gericht op jongeren vanaf 8 jaar die vallen onder de definitie van 'first offenders'/risicjongeren. Deze doelgroep kenmerkt zich door delinquent gedrag op jonge leeftijd. NPP is een korte, intensieve, individuele, ambulante vorm van begeleiding

Lokale trajectbegeleiding is gericht op jongeren van 16 tot 23 jaar die voortijdig het onderwijs hebben verlaten en/of geen werk of duurzame dagbesteding hebben. Het doel van Lokale Trajectbegeleiding is om de jongeren actief op te sporen en samen uit te zoeken wat zij willen op het gebied van werk en school, wat de mogelijkheden zijn en hoe deze bereikt kunnen worden.

Het overige aanbod van Spirit is beschikbaar na indicering bij BJAA. Spirit biedt ambulante (spoed)hulp, pleegzorg, ambulante hulp voor 16+ en beter met thuis. Beter met Thuis (BMT) biedt hulp en ondersteuning bij de opvoeding van kinderen van 6 tot en met 15 jaar die niet de hele week of tijdelijk niet thuis kunnen wonen (kinderen die uit huis zijn geplaatst). Een vertegenwoordiger van Spirit is in het kader van de quick scan met name geïnterviewd over de aansluiting tussen de gemeentelijke taak van opvoed- en opgroei-ondersteuning en de geïndiceerde zorg.

Onderwijs

Basisschool de Santenkraam

Basisschool de Santenkraam is één van de acht scholen die ressorteren onder Stichting Bijzonderwijs. Deze stichting verzorgt primair onderwijs op levensbeschouwelijke grondslag in Amsterdam Zuidoost. Op de Santenkraam is er een maatschappelijk werkster voor drie (3) uur per week werkzaam. De school die participeert in het VVE-traject biedt de ouders van de groepen 1 en 2 (samen met de ouders van de peuterspeelzaal) ouderbijeenkomsten in het kader van het Voorschoolprogramma Piramide.

Praktijkschool de Dreef

De Dreef is een praktijkschool en biedt onderwijs aan ca. 170 moeilijk lerende kinderen die via een beschikking op de school worden toegelaten. De leerlingen hebben een cognitieve beperking en als zodanig leerachterstanden. Als gevolg van de beperkte cognitie hebben zij ook gedragsproblemen. Wat betreft de zorg aan de leerlingen wordt de school ondersteund door:

- BJAA, die de licht verstandelijk gehandicapten bedient
- W. Schrikkergroep (gezinsvoogdij voor gehandicapte kinderen)
- Stichting Mee¹⁰ (Vrijwillige hulpverlening na doorverwijzing)
- De onderwijshulpverlener (BJAA) die 14 uur per week op school aanwezig is
- De Meren (gezinsbegeleiding/project aan huis)
- RMC werkt outreachend; zij volgen de kinderen die dreigen uit te vallen.
- BOPPI (ambulante hulp 12-18 jaar)
- Ambulante thuisbegeleiding door Altra

VMBO Augustinuscollege

Het Augustinuscollege is een VMBO dat jongeren extra ondersteuning biedt bij het volgen van de gekozen leerweg. Het Augustinuscollege heeft een fijnmazig zorgnetwerk.

Mentor, docent en decaan leren signaleren en de doorverwijzing gebeurt na overleg met de deelnemers in het netwerk. De school geeft licht pedagogische hulp door het schoolmaatschappelijke werk.

Leerplichtambtenaar

De hoofdtak van de leerplichtambtenaar (LPA) is het handhaven van de naleving van de leerplichtwet. Tijdens deze handhaving krijgen leerplichtambtenaren (LPA) dagelijks te maken met opvoedings- en gezinsproblematiek. Armoede en een gebrek aan zorg zijn daarbij het meest opvallend. De leerplichtambtenaar heeft een signaalfunctie. Hij of zij signaleert op basis van informatie van school en gesprekken met ouders en kinderen vanaf 12 jaar, maar ook tijdens huisbezoeken. Huisbezoeken laten snel zien wat er speelt. Voor de huisbezoeken wordt regelmatig gebruik gemaakt van de diensten van Stichting MAMA.

Welzijnsorganisaties

Swazoom

Swazoom biedt opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering. Zij werkt integraal met JGZ, Amsterdam Thuiszorg en GGD. Swazoom biedt homebased activiteiten (het begeleiden van gezinnen middels huisbezoeken), speelaanbod (peuterrechtenden) informatie en advies (themabijeenkomsten rondom voeding en beweging) opvoed en ontwikkelingsthema's en opvoedcursussen (opvoeden zo). Daarnaast biedt Swazoom ook huiswerkbegeleiding en taalprojecten voor basisschoolleerlingen. Swazoom heeft ook een kinderpersbureau (Wisekids).

Noot 10 Stichting Mee biedt opvoedingsondersteuning aan ouders met kinderen met een verstandelijke handicap en/of aan ouders met kinderen met een verstandelijke handicap. De uitstroom van leerlingen loopt meestal via Stichting MEE.

MaDi

MaDi (Maatschappelijke Dienstverlening) helpt bij het wegnemen van problemen die cliënten ervaren in hun maatschappelijke, persoonlijke en financiële situatie. Daarnaast stimuleert MaDi de zelfredzaamheid van haar cliënten, bevordert hun maatschappelijke participatie en versterkt hun probleemoplossend vermogen.

MaDi heeft de volgende diensten: Algemeen Maatschappelijk Werk, Schuldhulpverlening, Sociaal Raadsliedenwerk en Ouderenwerk. MaDi biedt haar diensten aan via het MaDi Loket, maar ook in de gezondheidscentra en het Vrouwen Emancipatie Centrum (VEC), het Loket in het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI Marktplein) en via het Ouderenwerk in wijkpunten verspreid over Zuidoost. MaDi verzorgt in samenwerking met Swazoom opvoedcursussen.

Zelforganisaties

Mi Os Es Mi Kas

Mi Os Es Mi Kas biedt hulp aan jonge moeders. Zij adviseert de jonge moeders met betrekking tot werk, wonen en inkomen, kortom, Mi Os Es Mi Kas probeert een stabiele en zo veilig mogelijke situatie voor moeder en kind te scheppen zodat zowel moeder als kind zich verder kan ontwikkelen. In dit kader biedt Mi Os Es Mi Kas trainingen over zelfbeeld voor de moeder en een training 'leer je baby kennen'.

SVB

De Stichting Surinaamse Vrouwen Bijlmermeer (SVB) bestaat 25 jaar en houdt zich bezig met de volgende activiteiten:

- Creatieve cursussen voor vrouwen
- Thema- en discussieavonden
- Helpdesk die vrouwen persoonlijke ondersteuning biedt
- Activiteiten voor jongeren in samenwerking met Prodo Pikin
- Opvoedingsondersteuning in samenwerking met Westac

Onder opvoedingsondersteuning verstaat de SVB: het ondersteunen van gezinnen bij o.a. problemen op school. Het gaat dan om begeleiding van kinderen en hun ouders op het gebied van opvoedingsproblemen en bemiddelen tussen school en gezin bij problemen in de relatie tussen school en ouders.

Stichting MAMA

Stichting MAMA biedt ondersteuning aan met name Antillianen, Arubanen en Spaanssprekenden uit het Caraïbisch gebied (o.a. Santo Domingo) van 0 tot 24 jaar.

Stichting MAMA biedt opvoedingsondersteuning in de vorm van Opvoedcursussen voor ouders van kinderen van 0 tot 18 jaar. De cursussen vinden plaats in de eigen taal en bieden de mogelijkheid het nieuwe gedrag te oefenen. Bovendien vindt er na afronding van de training regelmatig een terugkoppeling plaats na praktijkervaringen (feedback).

Daarnaast biedt stichting MAMA extra ondersteuning /informatievoorziening als het gaat om:

- Klachten van school
- Hulp bij het lezen
- Het aanbrengen van structuur in de thuissituatie
- Omgaan met frustraties
- Inrichten van de thuissituatie

Stichting MAMA tracht ouders in balans te brengen middels gesprekken, themabijeenkomsten, inloopsprekuren, telefonisch spreekuur, opvoedtips en huisbezoeken.

Stichting Profor

Profor heeft een steunfunctie en opereert provinciaal (provincie Noord-Holland). Profor bedient met name Antillianen en Arubanen, maar ook Surinamers.

Profor biedt opvoedingsondersteuning middels:

- Het ontwikkelen van een methodiek voor een bezoekvrouwenproject.
- Onderwijsproject: Opzet van een buitenschoolse opvang met huiswerkbegeleiding en bijles voor met name Antilliaanse kinderen (6 tot 27 jaar), waarbij 52 hogeschoolstudenten de kinderen begeleiden. Doel: voorkomen dat jongeren afglijden.
- Voorlichting over o.a.: loverboys, huiselijk geweld en zwangerschapspreventie bij tieners.
- In samenwerking met Mi Os Es Mi Kas projecten zoals 'Kanjers en Kixx' en '(girls)power'. Dit laatste project richt zich op het ontwikkelen van arbeidsidentiteit bij meiden.

Vice versa

Vice Versa is een Ghanese vrouwengroep die 9 jaar geleden is gestart vanuit de behoefte om de Ghanese vrouwen, woonachtig in Venserpolder, meer te betrekken bij het onderwijs van hun kind.

De groep probeert dit te doen door het bieden van relevante informatie, participatie te bevorderen en opvoedingsondersteuning. Tijdens twee wekelijkse bijeenkomsten krijgen de aangesloten vrouwen en hun kinderen¹¹ (ook twee wekelijks):

- Voorlichtingsbijeenkomsten; waarbij met name het vergelijken van de Nederlandse en de Ghanese cultuur verhelderend werkt. Deze bijeenkomsten worden vaak aangevuld met een thema onder leiding van een deskundige van GGD, Jellinek, ROC, SDZO, Scholen etc.
- Activiteiten waaronder het meedoen aan spelletjes, het leren van liedjes, bioscoopbezoek, maar ook het bezoeken van bijvoorbeeld het concertgebouw.

Vikaash

Stichting Vikaash is een Hindoestaanse zelforganisatie en heeft tot doel het verbeteren van de maatschappelijke positie van Surinamers in het algemeen en Hindoestanen in het bijzonder, zodat zij volwaardig kunnen participeren in multicultureel Amsterdam. De prioriteiten van stichting Vikaash zijn:

- Het signaleren van knelpunten op het gebied van arbeid, huisvesting, onderwijs, en sociaal maatschappelijke- en medische kwesties, alsook het mede aandragen van oplossingen.
- Het organiseren van culturele evenementen opdat de Hindoestaanse culturele identiteit kan worden beleefd.
- Het organiseren van educatieve voorlichtingsactiviteiten.

WIPSA; Women in Positive Action

WIPSA kent 2 poten WIPSA-vrouwen en WIPSA-kinderen. Doel WIPSA-vrouwen: ondersteuning bieden aan Ghanese Vrouwen o.a. middels Nederlandse taallessen, computerlessen en informatiebijeenkomsten. Doel: ouders helpen bij het 'inburgeren' in de Nederlandse samenleving. De informatiebijeenkomsten betreffende :o.a.

- Drop-outs
- Culturele activiteiten
- Onderwijssysteem (onbegrip maakt vaak dat mensen zich gediscrimineerd voelen)
- Participatie en het belang van het bezoeken van ouderavonden en de GGD

WIPSA kinderen

Doel: 24-uurs opvang van jonge kinderen (kinderdagverblijf) en naschoolse en vakantie activiteiten. Wipsakids participeert in het VVE-traject. Dit doet zij i.s.m. de basisschool de Polsstok. De (5)leidsters zijn Piramide-geschoold en het kinderdagverblijf werkt (in samenwerking met de basisschool) themagebonden.

Noot 11 In 1ste instantie telde de groep 25 vrouwen en hun in totaal 68 kinderen, nu er steeds meer Ghanezen naar Engeland vertrekken is dit aantal gedaald naar 16 vrouwen en hun kinderen.

Eén keer per maand, op zaterdag, worden er activiteiten georganiseerd voor moeder en kind. Deze activiteiten zijn meestal gekoppeld aan een thema.

3.3 Samenwerking en netwerken

In deze paragraaf geven we een overzicht van de samenwerkingsverbanden en de netwerken ten behoeve van signalering, doorverwijzing en casuïstiekbespreking. Bij de analyse van de samenwerking in het 'opvoed- en opgroeiveld' hebben we het met name over de afstemming tussen instellingen en tussen vraag en aanbod.

- Voor zover bij ons bekend hebben alle VO scholen een zorgstructuur rond de school. Scholen hebben een schoolmaatschappelijk werkster en een zorgcoördinator. Er is contact met de leerplichtambtenaar, met BJAA en jeugdreclassering. Daarnaast is er contact met diverse opvangtehuizen en instellingen die psychische hulp verlenen:
- De GGD en de Amsterdamse thuiszorg werken samen voor de leeftijdscategorie 0-4 jaar.
- Thuiszorg werkt samen met Mi Os Es Mi Kas (doelgroep thuiszorg -9 maanden).
- Swazoom werkt samen met GGD en thuiszorg.
- Er is sinds een half jaar een OKC waar GGD, Swazoom, de kraamzorg, verloskundigen en BJAA samen werken.
- Er zijn twee buurtnetwerken 12-. Een buurtnetwerk in Gein en een buurtnetwerk in Venserpolder.
- Swazoom en thuiszorg hebben contact met een aantal zelforganisaties.
- Swazoom biedt samen met MADi een cursus opvoedingsondersteuning .

3.4 Opgroeiondersteuning

In Amsterdam Zuidoost staat nog niet vast vanaf welke leeftijd kinderen de mogelijkheid krijgen om hun hulpvraag te melden. In dit rapport gaan wij ervan uit dat kinderen vanaf 12 jaar aanbod krijgen in opgroei-ondersteuning.

Uit de quick scan blijkt dat er weinig bekend is over de vraag van jongeren aan opgroei-ondersteuning. Dit heeft vooral te maken met het feit dat opgroei-ondersteuning voor de meeste gemeenten en dus ook voor Amsterdam Zuidoost een betrekkelijk nieuw terrein is waar nog niet in is geïnvesteerd.

De geïnterviewden geven aan dat er wel een zekere behoefte is van jongeren aan bijvoorbeeld trainingen op het gebied van sociale vaardigheden.

Met betrekking tot het aanbod van opgroei-ondersteuning is er beperkt zicht verkregen tijdens deze quick scan.

4 Analyse

4.1 Analyse van de vraag

De vertegenwoordigers van de instellingen, die voor deze quick scan zijn geïnterviewd, hebben moeite om aan te geven wat de *specifieke* hulpvraag en de behoefte is van de doelgroep in Zuidoost. Dit werd tijdens de workshop nogmaals bevestigd. De deelnemers beaamden dat er niet bij alle instellingen evenveel zicht is. Volgens hen is er geen totaaloverzicht, bovendien wordt het zicht op de vraag veelal beperkt tot algemene veronderstellingen. Dit geldt in sterkere mate voor de wat oudere groep kinderen, van 12 tot 18 jaar. Om meer zicht te krijgen op de vraag is meer onderzoek nodig onder ouders en kinderen zelf en is er een specificatie nodig van het huidige bereik van instellingen. Tijdens de workshop werd ervoor gepleit de behoeften niet te snel onder bestaand aanbod te 'schuiven'. Het aanbod zou daarmee zijn doel voorbij schieten. Ondanks het beperkte zicht weten instellingen dat veel ouders onzeker zijn als het gaat om het opvoeden in twee culturen en om onzekerheid in het algemeen.

4.2 Analyse van het aanbod

Voor zover we het aanbod hebben kunnen overzien, lijkt het aanbod voor 0-4 jarigen voldoende. De consultatiebureaus spelen een grote rol in het aanbod, maar ook de peuterspeelzalen en de kinderopvang verzorgen een sluitend aanbod. Vanaf een jaar of 6 wordt het aanbod opvoedingsondersteuning aanzienlijk minder. De groep van 12-18 jaar lijkt er het slechtste van af te komen. Voor de jongeren geldt hoe ouder, hoe minder het aanbod. Om ervoor te zorgen dat jongeren de hulp op tijd krijgen, pleiten de geïnterviewden ervoor dat er meer geïnvesteerd wordt in preventieve maatregelen.

4.3 De gemeentelijke functies

Informatie en Advies

Het gaat bij deze functie om twee soorten informatie: ten eerste het geven van informatie aan ouders en kinderen over opvoeden en opgroeien. Bijvoorbeeld folder- en voorlichtingsmateriaal over onder andere opgroeiende peuters. Ten tweede gaat het om informatie aan ouders en kinderen over het voorzieningen-aanbod in het stadsdeel: hoe komen zij te weten waar ze met vragen terecht kunnen?

De meeste instellingen hebben eigen foldermateriaal en/of eigen informatiesites. Een overzicht van alle instellingen (en aanbod) waar ouders terecht kunnen en met welk type vraag ontbreekt voor zowel de instellingen als voor de ouders en kinderen. Vanuit het OKC is een start gemaakt met laagdrempelige informatievoorziening. Er is bovendien een sociale kaart ontwikkeld voor reguliere instellingen. Kanttekening hierbij is dat de zelforganisaties niet zijn beschreven. Deze sociale kaart is tijdens de workshop uitgereikt. Voor ouders zelf heeft het OKC de groeigids uitgebracht.

Signalering en beoordeling

Deze functie heeft zowel betrekking op het signaleren van vragen die bij jongeren dan wel opvoeders leven, als op het signaleren van problemen die betrouwen zelf wellicht nog niet onderkennen.

De meeste geïnterviewden geven aan dat de signalerings- en beoordelingsfunctie als taak van de instellingen in het voorveld nog onvoldoende functio-

neert. Het gaat dan met name om het signaleren van problemen bij kinderen vanaf 6 jaar. Dit heeft verschillende redenen:

- Niet alle betrokkenen die een signaleringsfunctie hebben zijn deskundig genoeg.
- Niet alle betrokkenen zien de signaleringsfunctie als taak (bijvoorbeeld vakdocenten op scholen).
- Niet alle betrokkenen hebben voldoende tijd om te signaleren; hetgeen ook te maken kan hebben met het feit dat zij de kinderen te weinig zien om te kunnen signaleren.
- Niet alle betrokkenen hebben een helder beeld van de wijze waarop beoordeeld moet worden.
- Er is nog geen sluitend (overleg)netwerk.

Overigens zijn de deelnemers van de workshop tijdens die gezamenlijke middag iets positiever over de signalerings- en beoordelingsfunctie dan tijdens de individuele interviews. Scholen signaleren veel en BJAA zoekt scholen ook steeds meer op. De afstemming in de keten van opvoedondersteuning tot en met jeugdzorg begint langzaam te verbeteren.

Toeleiding

Nadat een vraag of een probleem gesignaleerd is, is het van belang dat er snel hulp is. De toegang tot het (gemeentelijk) hulpaanbod moet daarom overzichtelijk en bereikbaar zijn. Hulpvragers moeten weten waar ze terecht kunnen en professionals moeten weten welke voorzieningen beschikbaar zijn op lokaal niveau. Voor degene die een beroep moeten doen op de geïndiceerde jeugdzorg is het bovendien van belang dat er goede contacten bestaan tussen lokale voorzieningen en BJAA. Gesteld kan worden dat het aanbod niet overzichtelijk en bereikbaar is. De betrokkenen kunnen vaak wel doorverwijzen, maar dat is op basis van vooral informele netwerken en een beperkt overzicht. Iedere instelling heeft zijn eigen overzicht. Iedere uitvoerder heeft zijn contacten waar hij/zij terecht kan met doorverwijzen. Ouders en kinderen weten waarschijnlijk niet goed waar ze terecht kunnen.

Over het algemeen hebben de instellingen wel contact met BJAA. Maar rondom verwijzing en toeleiding zijn er nogal wat problemen. In de eerste plaats geven veel instellingen aan dat de gehele keten bureaucratisch is en de administratie traag en stroperig. In de tweede plaats lijkt er onduidelijkheid over de verwijzing. BJAA is van mening dat te snel wordt doorverwezen. Andere instellingen zijn van mening dat sneller doorverwijzen dan nu mogelijk is, noodzakelijk is. Daarnaast zijn er nog verschillende verwachtingen over doorverwijzing en toeleiding naar instellingen. Het stadsdeel neemt volgens de instellingen te weinig de regierol over deze gemeentelijke taak. De deelnemers van de workshop waren het ermee eens dat de laagdrempeligheid van het aanbod verbeterd dient te worden. Dit geldt ook voor ouders en kinderen die via jeugdzorg gebruik maken van opvoedondersteuning. BJAA, Altra en Spirit willen graag doorverwijzen naar lichtere zorg. Altra heeft een aantal voorzieningen dat prima inspeelt op de behoefte aan licht pedagogische hulp, maar vanwege de wijze van indicatiestelling van BJAA komt de vraag niet tijdig in beeld. Altra pleit er dan ook voor een minder omslachtige indicatiestelling te hanteren bij toeleiding naar licht pedagogische hulp.

Licht pedagogische hulp

Bij deze functie gaat het om kortdurende, vrij toegankelijke hulp aan gezinnen op momenten dat de opvoeding dreigt te stagneren. Pedagogische hulp wordt in veel verschillende vormen aangeboden. Te denken valt aan pedagogische gesprekken, bijvoorbeeld op scholen, huisbezoeken door een buurtcontactpersoon of coachingstrajecten vanuit het algemeen maatschappelijk werk. De meeste instellingen zijn het erover eens dat de functie van licht pedagogische hulp onvoldoende is in Amsterdam Zuidoost. Er is een aantal organisaties waarvan je zou kunnen zeggen dat zij deze functie vervult, maar dit is voor een groot stadsdeel als Amsterdam Zuidoost veel te weinig. Het OKC vervult in het aanbod van licht pedagogische hulp enigszins een rol, evenals Mi Os Es Mi Kas en diverse andere zelforganisaties, thuiszorg, Swa-

zoom, schoolmaatschappelijk werk en onderwijshulpverlening (OHV). Maar er is niet een doordacht aanbod of een concreet programma dat voldoet aan de wensen van ouders en kinderen. Alle geïnterviewden vinden het wenselijk dat licht pedagogische hulp voor alle leeftijden flink wordt uitgebreid.

4.4 Samenwerking en netwerken

Informele netwerken en vaak het goede contact tussen uitvoerders onderling, zorgen ervoor dat veel goed als het gaat om opvoed- en opgroei-ondersteuning in Amsterdam Zuidoost. Desondanks heeft de organisatie van het aanbod in Amsterdam Zuidoost nog veel verbetering. Hulpverleners en aanbieders van opvoedondersteuning kunnen vaak iets voor ouders of een gezin regelen via bekende contacten bij andere instellingen. Zij hebben bij wijze van spreken allemaal een sociale kaart op persoonlijke titel. Deze situatie is niet wenselijk omdat doorverwijzing en hulpverlening niet afhankelijk kunnen of mogen zijn van informele netwerken.

Dit is ook de reden dat de zorgstructuur van opvoedingsondersteuning gefragmenteerd overkomt.

Positief punt is dat de basisscholen en het voortgezet onderwijs goed georganiseerd zijn als het gaat om de zorgstructuur rondom de school.

Hulpverleners van reguliere instellingen hebben geen of nauwelijks contact met zelforganisaties en kerken. Op dit moment lijkt het alsof een aantal samenwerkingsverbanden aan het ontstaan is, wat als een goede ontwikkeling wordt ervaren. Toch is dit nog onvoldoende. Gezien de vraaggerichte en persoonlijke benadering en zelforganisaties is duidelijk dat deze organisaties zicht hebben op wat er leeft bij de doelgroep. In dat kader is samenwerking tussen zelforganisaties en reguliere instellingen noodzakelijk indien men de doelgroep wil bereiken.

Er zijn twee buurtnetwerken 12- en een stadsdeelbreed netwerk 12+. Twee buurtnetwerken is weinig voor een stadsdeel als Zuidoost, met een inwonersaantal van bijna 80.000. Het functioneren van de netwerken 12- en 12+ is in deze quick scan niet aan de orde gekomen.

Volgens de geïnterviewden is de aansluiting met BJAA onvoldoende. Tijdens de workshop werd duidelijk dat die aansluiting wel steeds meer verbetert. BJAA heeft echter te kampen met een slecht imago. De aansluiting komt niet altijd tot stand omdat ouders zelf niet naar BJAA willen. De deelnemers van de workshop zijn allemaal van mening dat zij als vertegenwoordigers van andere instellingen een rol spelen in het verbeteren van het imago van BJAA. Als hulpverleners in de contacten met ouders positief zijn over BJAA, dan is de kans groot dat ouders de doorverwijzing naar BJAA op den duur niet als negatief zullen ervaren.

Overigens zijn de knelpunten met betrekking tot de organisatie van opvoedondersteuning niet typisch voor Amsterdam Zuidoost. Landelijk is eenzelfde beeld te zien.

4.5 Extra aandacht voor bijzondere groepen?

Extra aandacht binnen de quick scan betrof de vraag van het stadsdeel in hoeverre er extra aanbod is voor bijzondere groepen. Amsterdam Zuidoost kent een gevarieerde bevolkingssamenstelling wat betreft culturele achtergrond, sociaaleconomische situatie en opleidingsniveau. Voor zover wij kunnen overzien hebben de reguliere instellingen geen extra aanbod voor bijzondere groepen, wel is in het OKC extra aanbod voor Ghanese moeders.

Naar aanleiding van de interviews is tijdens de workshopbijeenkomst gevraagd in hoeverre er aandacht moet zijn voor bijzondere groepen en/of wijken. De deelnemers benadrukten dat heel Amsterdam Zuidoost goed bediend moet

worden en alle groepen aandacht verdienen. Een meer laagdrempelige aanpak en een verbetering van de bestaande structuur en het bestaande aanbod is een eerste vereiste om alle groepen die aandacht te kunnen geven.

De zelforganisatie die vaak outreachend¹² werken - vooral via huisbezoeken en familiecoaches - bereiken veel mensen uit de eigen achterban. Vanwege hun aanpak, die zich kenmerkt door praktische oplossingen en 1 op 1 contacten, meestal in de eigen taal en met de eigen cultuur als vertrekpunt, zijn zij laagdrempelig en bereiken zij vaak mensen die niet geholpen willen of kunnen worden door de reguliere hulpverleningsinstellingen.

De zelforganisaties beschikken echter niet altijd over de gewenste deskundigheid en de mogelijkheden om de gesignaleerde problemen aan te pakken. In dat soort gevallen hebben zij een uitstekende doorverwijsfunctie c.q. wervingsfunctie richting reguliere hulpverlening.

4.6 Opgroeiondersteuning

Het gebrekkige zicht op de vraag geldt zoals eerder gesteld nog sterker voor de hulpvraag van jongeren. Volgens een aantal geïnterviewden komt dit omdat opgroei-ondersteuning een redelijk nieuw begrip is waar (nog) actie op moet worden ondernomen. De geïnterviewden geven aan dat er waarschijnlijk behoefte is aan sociale vaardigheidstrainingen voor pubers en hun ouders.

Volgens de vertegenwoordigers van de instellingen speelt de zorgstructuur op de scholen waarin meestal ook het schoolmaatschappelijk werk bij betrokken is op dit moment de belangrijkste rol in het aanbod van opgroei-ondersteuning. De deelnemers van de workshop geven aan dat het stadsdeel en de instellingen in samenspraak met elkaar moeten bekijken wat een goed aanvullend aanbod zou kunnen zijn voor jongeren. Alleen het schoolmaatschappelijk werk is niet voldoende. Het schoolmaatschappelijk werk is gelieerd aan school en vaak worden ook ouders betrokken. Jongeren moeten hun problemen aan kunnen kaarten op een onafhankelijke plek.

De netwerken voor de oudere doelgroepen zijn vooral gekoppeld aan het straf-rechterlijke circuit.

Een punt van zorg zijn de jonge moeders die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben. Het aanbod en de opvang voor deze groep is nog niet voldoende georganiseerd. De deelnemers van de workshop adviseren meer aandacht te besteden aan de huisvestingsproblematiek van de jonge moeders.

4.7 Conclusie: belangrijkste knelpunten op een rij

Samenvattend de belangrijkste knelpunten op een rij naar aanleiding van deze quick scan:

Met betrekking tot opvoedondersteuning

Vraag

- Organisaties die zich bezig houden met opvoed- en opgroei-ondersteuning hebben evenals het stadsdeel hebben maar gedeeltelijk zicht op de (hulp)vraag van de doelgroep.
- Het zicht op de vraag wordt steeds beperkter bij kinderen vanaf 4 jaar.
- Ouders en kinderen hebben behoefte aan laagdrempelige, snelle en adequate hulpverlening.
- Er is behoefte aan lichte pedagogische hulp.

Noot 12 Onder outreachend werken verstaan wij: het feit dat organisaties mensen opzoeken die niet om hulp hebben gevraagd, maar het mogelijk volgens signalen wel nodig hebben. Ongemotiveerde cliënten worden niet zonder slag of stoot afgestoten. Per geval wordt afgewogen of het nodig is de cliënt te motiveren hulp te aanvaarden. Naast hulpverleningsgesprekken op kantoor worden ook gesprekken in de leefomgeving van de cliënt gevoerd.

Aanbod

- Voor kinderen vanaf 6 jaar wordt het aanbod in opvoedingsondersteuning steeds minder.
- Er wordt relatief weinig geïnvesteerd in aanbod opvoedondersteuning.
- Niet alle organisaties hebben zicht op het aanbod (dit geldt m.n. voor zelforganisaties).

Gemeentelijke functies

- De informatie- en adviesfunctie is door de sociale kaart van het OKC verbeterd, maar nog niet toereikend.
- De signalering kan bij sommige betrokkenen verbeterd worden
- De toeleiding naar opvoed- en opgroeiondersteuning vindt plaats op basis van informele netwerken. Er is beperkt zicht bij de (zelf) organisaties met betrekking tot het aanbod. Dit heeft ook consequenties voor de toeleiding.
- Doorverwijzing verloopt vaak traag en bureaucratisch.
- Doorverwijzing stagneert daar waar ouders geen vertrouwen hebben in de hulpverlening. Als gevolg hiervan worden kinderen met problemen niet op tijd doorverwezen.
- Er bestaan verschillende verwachtingen bij instellingen over toeleiding naar andere instellingen.
- Er is te weinig licht pedagogische hulp voor alle leeftijdsgroepen.

Samenwerking en netwerken

- Het gezamenlijke aanbod is gefragmenteerd.
- De netwerken en de samenwerking zijn kwetsbaar, omdat deze op informele relaties berusten.
- Er is geen of nauwelijks contact met zelforganisaties en kerken.
- De aansluiting met BJAA is onvoldoende.
- De twee buurtnetwerken 12- zijn niet dekkend voor heel Amsterdam Zuidoost.

Met betrekking tot opgroeiondersteuning

- Er is weinig zicht op de specifieke hulpvraag van jongeren
- Er is geen of nauwelijks aanbod voor jongeren van 12 tot en met 18 jaar
- Deelnemers aan de zorgbreedtecommissies zoals onderwijshulpverleners bieden hulp aan jongeren; er moet echter ook een hulpaanbod zijn dat niet aan school gekoppeld is.

De afstemming tussen vraag en aanbod en de afstemming tussen organisaties onderling is een belangrijk onderwerp voor de pilot laagdrempelige opvoed- en opgroeiondersteuning.

De situatie in Amsterdam Zuidoost is niet uniek en weinig verschillend van de situatie in de rest van het land.

De afstemming tussen het aanbod enerzijds en de vraag en behoeften van ouders anderzijds vormt een actueel aandachtspunt van opvoedingsondersteuning. Bovendien heeft opvoedingsondersteuning zich - in het werkveld - de laatste tien/vijftien jaar zo snel ontwikkeld, dat het aanbod een lappendeken is geworden, waarbij vooral de structurering een punt van zorg blijkt.

Recente ontwikkelingen in verschillende gemeenten zoals de ouder-kindcentra (OKC), de wijkloketten en de brede school tonen de noodzaak van samenhang. De aansluiting van de basisvoorzieningen met de jeugdzorg kan veel beter.

Dit landelijke beeld zien we gedeeltelijk terug in de resultaten van deze quick scan, waarbij het belang van de afstemming op de vraag van ouders en jongeren nog meer lijkt te gelden in Amsterdam Zuidoost, vanwege de grote variëteit in culturen, sociaal economische situatie en het opleidingsniveau van de bewoners.

Een hulpmiddel om de afstemming tussen vraag en aanbod te verbeteren is het evidence based programma (tot en met niveau 3) Triple P.

In Amsterdam Zuidoost wordt Triple P gefaseerd ingevoerd. De voorbereidingen zijn al in volle gang. Triple P kan als inhoudelijk programma ook de gemeentelijke functies versterken en ondersteunen.

Triple P bevat verschillende 'niveaus' om te komen tot een samenhangend pakket aan interventies op het terrein van opvoed- en opgroei-ondersteuning. Door hier als stadsdeel en instellingen gezamenlijk aan te werken, ontstaat een gezamenlijke en gecoördineerde aanpak op het terrein van opvoed- en opgroei-ondersteuning.

5 Advies

Op basis van de analyse worden in dit hoofdstuk de onderwerpen gepresenteerd die aan bod moeten komen in de pilot voor vrij toegankelijke opvoed- en opgroeiondersteuning voor alle groepen in Amsterdam Zuidoost.

Op verzoek van het stadsdeel zijn bij de formulering van dit advies ook de landelijke ontwikkelingen - welke in hoofdstuk 1 van dit rapport zijn opgenomen - meegenomen.

In dit hoofdstuk is er geen aparte paragraaf voor opgroeiondersteuning. De onderwerpen met betrekking tot opgroeiondersteuning wordt direct meegenomen in de paragrafen. De indeling van het advies is gebaseerd op de door het stadsdeel geformuleerde opdracht bij aanvang van de quick-scan.

5.1 Advies pilot met betrekking tot doel, doelgroepen en aanbod

Advies 1: Definities

Bepaal welke definitie voor opvoed- en opgroeiondersteuning wordt gehanteerd en bepaal vanaf welke leeftijd er aanbod wordt ontwikkeld voor opgroeiondersteuning.

Tijdens de interviews bleek dat instellingen verschillende definities hanteren voor opvoedondersteuning. In de bijlage worden enkele definities gegeven. In Amsterdam Zuidoost staat nog niet vast vanaf welke leeftijd kinderen terecht kunnen met hun hulpvraag en daar passend aanbod op krijgen. In dit rapport gaan wij ervan uit dat kinderen vanaf 12 jaar in staat zijn hun eigen hulpvraag te formuleren.

Advies 2: Doel

Het doel van de pilot op basis van de resultaten van deze quick scan moet zijn:

“Het verbeteren van het huidige aanbod voor alle doelgroepen in Amsterdam Zuidoost als ook het verbeteren van het gebruik van dit aanbod.”

Dit doel impliceert ook dat er gewerkt moet worden aan het oplossen van de knelpunten op het gebied van de organisatie van het aanbod en de samenwerking tussen de betrokken instellingen.

Advies 3: Doelgroepen

Bovenstaand doel streeft het stadsdeel na voor alle doelgroepen in Amsterdam Zuidoost. Bijzondere aandacht gaat naar de leeftijdsgroep vanaf 6 jaar als het gaat om verbetering van het aanbod in opvoedondersteuning. Voor jongeren vanaf 12 jaar geldt dit ook voor het aanbod in opgroeiondersteuning. En ook jonge moeders met huisvestingsproblematiek verdienen speciale aandacht.

Advies 4: Aanbod

In de pilot wordt het aanbod verbeterd. Dit betekent:

- dat het aanbod is afgestemd op de vraag
- meer aanbod is voor de leeftijd vanaf 6 jaar
- meer aanbod is in licht pedagogische hulp
- de doelgroep het bestaande aanbod beter gebruikt
- meer aanbod is in opgroeiondersteuning

5.2 Organisatie, opzet en methodiek

Advies 5: Verbeter het zicht op de vraag **Onderzoek de specifieke wensen en behoeften van ouders en kinderen Amsterdam Zuidoost.**

Het is zeker zo - zoals ook door een aantal deelnemers van de workshop is gezegd - dat er zonder echt onderzoek te doen naar de vraag, een redelijke inschatting gemaakt kan worden van de behoefte van ouders, kinderen en jongeren. Op basis van wat landelijk bekend is kan er een redelijk aanbod worden ontwikkeld. Toch kan het aanbod verbeterd worden door meer specifiek te kijken naar de behoefte van ouders, kinderen en jongeren in Amsterdam Zuidoost. Amsterdam Zuidoost kent een gevarieerde bevolkingsgroep en de behoefte kan enigszins afwijken van het gemiddelde van Nederland. Belangrijk punt is om vooral rekening te houden met de opvoedingsonzekerheid van ouders die hun kind opvoeden in verschillende culturele werkelijkheden.

Advies 6: Organiseer (signalerings) netwerken **Het stadsdeel besluit welke netwerken het meest efficiënt zijn ten dienste van de vijf gemeentelijke functies, en gezien de toekomstige wensen van het stadsdeel met betrekking tot opvoed- en opgroeiondersteuning. Versterk die netwerken en hef andere netwerken op.**

In deze quick scan is niet aan de orde gekomen hoe de huidige netwerken functioneren, en in welke mate zij 'dekkend' zijn voor Amsterdam Zuidoost. Er zijn twee buurtnetwerken 12- en een stadsdeelbreed netwerk 12+. Dit lijkt onvoldoende.

Daarnaast zijn er nog zorgstructuren rondom de scholen. Deze lijken goed georganiseerd. Aan het stadsdeel de taak om uit te gaan zoeken wat de insteek moet zijn voor het verbeteren van de netwerken. Dienen er meer buurtnetwerken te komen? Dienen de zorgstructuren rondom scholen verbeterd te worden, of gaat het OKC een grotere rol spelen in het ontwikkelen van netwerken? In ieder geval moeten bij het opzetten of verbeteren van netwerken de contacten met zelforganisaties ook aan de orde te komen.

Advies 7: Gebruik Triple P om de afstemming van het aanbod te verbeteren.

Triple P bevat verschillende 'niveaus' om te komen tot een samenhangend pakket aan interventies op het terrein van opvoed- en opgroeiondersteuning. Triple P wordt gefaseerd ingevoerd en kan direct als hulpmiddel worden gebruikt om de afstemming te verbeteren.

5.3 Samenwerking

Advies 8: Stimuleer de samenwerking met ketenpartners om te komen tot een sluitende aanpak van de zorg.

Samenwerking moet meer tot stand komen op grond van op taak en functie van organisaties en minder op informele contacten bij die organisaties.

De pilot opvoed- en opgroeiondersteuning biedt het stadsdeel een goede gelegenheid om de samenwerking nog meer te stimuleren door, in overleg met de ketenpartners, het huidige aanbod te verbeteren.

De deelnemers van de workshop van 27 februari 2007 maakten kenbaar dat zij vaker dergelijke bijeenkomsten wenselijk vinden, zodat zij in gezamenlijkheid de structuur in het aanbod verbeterd kan worden.

Advies 9: Stimuleer de samenwerking tussen 'reguliere' instellingen en vrij toegankelijke aanbieders (o.a. zelforganisaties). Omschrijf de rol die zelforganisaties spelen m.b.t. opvoed- en opgroeiondersteuning.

In Amsterdam Zuidoost zijn er eerste signalen dat reguliere aanbieders steeds meer contact zoeken met zelforganisaties en andersom¹³. Dit gebeurt echter nog te weinig en zou meer gestimuleerd moeten worden. Het eerste wat hiervoor nodig is, is een visie van het stadsdeel. Wat wil het stadsdeel met zelforganisaties als het gaat opvoed- en opgroei-ondersteuning? Welke zelforganisaties krijgen een rol en waarom? Welke positie nemen de zelforganisaties in als het gaat om het aanbod opvoed- en opgroei-ondersteuning en hoe worden de afspraken hieromtrent gemaakt? Aan welke eisen dienen zelforganisaties te voldoen om als aanbieder op te treden, en hoe kunnen andere organisaties hierbij ondersteunen?

Tijdens de workshop van 27 februari 2007 werd duidelijk dat de tijd rijp is om een grotere rol aan zelforganisaties te geven, en zelforganisaties meer te betrekken in de reguliere structuur van opvoed- en opgroei-ondersteuning. Zelforganisaties kunnen een belangrijke rol spelen in een verbeterde afstemming tussen aanbod en behoefte en in het signaleren van (cultuurafhankelijke) hulpvragen.

Zelforganisaties kunnen dan doorverwijzen naar reguliere organisaties. Reguliere organisaties kunnen naast de professionele hulp die zij nu kunnen bieden, met de kennis van en de contacten met zelforganisaties meer laagdrempelig gaan werken.

De samenwerking tussen reguliere organisaties en zelforganisaties kan gestimuleerd worden door bijvoorbeeld een samenwerkingsvoorwaarde te koppelen aan gemeentelijke subsidies.

5.4 Locaties

Advies 10: Het uiteindelijke doel van het stadsdeel is om te komen tot een laagdrempelige cluster van voorzieningen op het gebied van opvoed- en opgroei-ondersteuning, waarin samenhang zit en waarbij er sprake is van een sluitende aanpak¹⁴.

De locatie moet herkenbaar en laagdrempelig zijn.

Advies is alvorens dit te realiseren voorzieningen die hun bestaansrecht reeds hebben bewezen te versterken en van daaruit toe te werken naar een cluster van voorzieningen. Daarbij kan worden aangesloten bij multifunctionele voorzieningen zoals het OKC en de Brede School.

Voorzieningen die reeds bestaan en hun bestaansrecht hebben bewezen per leeftijd:

0 tot 4 jaar

Het consultatiebureau (OKC), de peuterspeelzaal en de kinderdagverblijven spelen een belangrijke rol in het leven van 0 tot 4 jarigen en hun ouders.

Wij pleiten dan ook voor een intensieve samenwerking tussen OKC enerzijds en peuterspeelzaal en kinderdagopvang anderzijds, waarbij jeugdverpleegkundigen, jeugdarts en maatschappelijk werk peuterspeelzaal- en kinderopvang-leidsters consulteren en adviseren c.q. ervoor zorgen dat problemen vroegtijdig worden aangepakt. De leidsters worden bovendien getraind in het signaleren en eventueel goed doorverwijzen.

Met de komst van de voorschool is er een vloeiende overgang van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf naar basisschool. Deze aansluiting wordt versterkt door de structurele samenwerking en de afstemming tussen welzijns- en onderwijsinstelling. De welzijnsinstelling Swazoom heeft inmiddels alle peuterspeelzalen

Noot 13 Samenwerking met kerken is nog nauwelijks aan de orde.

Noot 14 De voorzieningen moeten inspelen op allerlei opvoedvragen, snel hulp bieden bij problemen en zorgen – indien nodig en wenselijk – voor een integrale, effectieve aanpak van problemen van kind en gezin en de coördinatie hiervan. Bij specialistische geïndiceerde hulp wordt doorverwezen. Het cluster van voorzieningen zal gekoppeld moeten worden aan BJAA zodat er sprake is van een snelle toeleiding.

omgebouwd tot een voorschoollocatie. Hiervan werken er al 19 intensief samen met een basisschool.

4 tot 12 jaar

De basisschool speelt een belangrijke rol in het leven van 4 tot 12 jarigen en hun ouders.

Versterken van de rol van het primair onderwijs als het gaat om opvoedondersteuning vanuit de zorgstructuren van de basisschool, is dan ook wenselijk. Het versterken van de leerlingzorg binnen het basisonderwijs kan door het vroegtijdig signaleren van leer- en gedragsproblemen en het aanbieden van effectieve interventies die daarbij aansluiten. De interventies kunnen zowel intern als extern plaatsvinden. Voorwaarde is echter dat het kind binnen de vertrouwde schoolomgeving ondersteund wordt.

Belangrijk bij het versterken van de rol van het primair onderwijs is de samenwerking van scholen met de leerplichtambtenaar, BJAA, schoolmaatschappelijk werk en eventueel de politie. Eveneens van belang is de deskundigheid van het personeel. Het gaat hierbij met name om de:

- inzet van de schoolmaatschappelijk werkster, waarbij zij bij licht pedagogische hulp de bevoegdheid krijgt om de hulp op indicatie vast te stellen, zodat de jongere zo snel mogelijk, zo licht mogelijk en zo nabij mogelijk wordt geholpen
- het trainen van interne begeleiders, leerkrachten en andere beroepskrachten in het signaleren en eventueel goed doorverwijzen

12 tot 18 jaar

Scholen voor voortgezet onderwijs kennen over het algemeen een goed werkende zorgstructuur ten behoeve van hun leerlingen. Deze zorgstructuur valt uiteen in een interne en externe structuur. De interne zorgstructuur bestaat uit de mentor en de zorgcoördinator. De externe zorgstructuur bestaat o.a. uit de zorgcoördinator van school, de onderwijshulpverlener van BJAA, de leerplichtambtenaar, de schoolarts en eventueel een medewerker van een instelling voor jeugdzorg (bijvoorbeeld Altra of Spirit). Aansluiten bij deze structuur lijkt dan ook wenselijk.

Gelet op de problemen waarmee jongeren uit het voortgezet te kampen hebben is het ook raadzaam het aanbod aan voorzieningen voor jongeren tot 18 jaar uit te breiden en te bezien in

hoeverre het mogelijk is bestaande en nieuwe voorzieningen dichter en sneller bij de jongeren te brengen door het vereenvoudigen van de indicatiestelling.

5.5 Tot slot

Zoals in de opdracht van het stadsdeel Amsterdam Zuidoost is geformuleerd moet de quick scan leiden tot aanbevelingen op bovenstaande punten en als input dienen voor het starten van de pilot opvoed- en opgroeiondersteuning. De aanbevelingen hebben vooral betrekking op het versterken van de bestaande voorzieningen, het verbeteren van de afstemming van het aanbod van instellingen en het verbeteren van de samenwerking van de instellingen. Dit proces dient geformuleerd te worden als doelstelling van de pilot maar zal ook na de pilot aandacht blijven vragen. Een kwestie van een lange adem. Indien het stadsdeel de voorkeur geeft om ook korte termijn doelen te formuleren is een concrete inzet op de behoefte van een specifieke doelgroep het overwegen waard. Afgeleid uit de resultaten van de quick scan kan op korte termijn bijzondere aandacht geschonken worden aan huisvestingsproblematiek van jonge moeders, opvoedingonzekerheid van ouders over het opgroeien van hun kind in twee culturen (dit begint met name vanaf de middelbare school een rol te spelen) en het verbeteren van het aanbod in opgroeiondersteuning.

Bijlagen

Bijlage 1 Definitie opvoed- en opgroeiondersteuning

Opvoed- en opgroeiondersteuning is gericht op de ontwikkeling en het bevorderen van de ontwikkelingsprocessen van kinderen en jongeren. Hierbij gaat het om het steeds zelfstandiger participeren in maatschappelijke verbanden. Centraal staat dus de toerusting voor die participatie en het (leren) nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen handelen en de consequenties van dat handelen.

(Rapport opvoed- en opgroeiondersteuning als lokale basisvoorziening, De Gedeputeerde Staten, 2006).

"Opvoedingsondersteuning' is het geheel van maatregelen, voorzieningen, structuren en activiteiten, die erop gericht zijn de mogelijkheden van het (primaire) opvoedingsmilieu aan te spreken, te verrijken en/of te optimaliseren om kinderen en jongeren optimale opvoedings-en ontwikkelingskansen te geven" (Prof. Lieve Vandemeulebroecke, KUL).

Hermanns (2002) omschrijft opvoedingsondersteuning als: 'maatschappelijke activiteiten die zich richten op opvoeders, met het doel de kwaliteit van pedagogisch handelen te vergroten'